IFJ. SAPSZON FERENC

KODÁLY ZOLTÁN MAGYAR KÓRUSISKOLA

Az iskola célja

A Magyar Kórusiskola — a továbbiakban MKI — olyan intézmény létrehozását tűzte ki célul, amely elmélyült és sokoldalú (énekes-hangszeres) zenei nevelés mellett a közismereti képzésben is eredményes.[1] Ebben a személyiség- és képességfejlesztő iskolában — Kodály nemzetnevelő eszméinek megfelelően és az európai pedagógiát megalapozó és naggyá tevő tradíciók folytatásaként — a kulturális élet egészét átjáró és éltető, az emberi lélek alapvető mozgató erőit jó irányba terelő, igényes zenei nevelés kap méltó helyet. Visszaállítja ezzel a zenének minden nagy kultúrában és az emberalakításban betöltött központi szerepét. Az iskola működése a következő kérdésekre kíván választ adni:

— Lehetséges-e, hogy azok a gyermekek, akik az általános oktatás mellett valamely speciális képzésben is részt kívánnak venni, erre a képzésre egy intézményen belül kapjanak módot, megszüntetve ezzel szabadidejük különórákkal való telezsúfolását és tanórán kívüli munkájuk sok irányba való szétzilálását?

— Lehetséges-e, hogy az átlagosnál jobb zenei képességekkel bíró növendékek úgy kapjanak adottságaiknak megfelelő nívójú zenei képzést, hogy közben a színvonalas általános oktatás révén sokoldalúan művelt, kiegyensúlyozott emberré válnak?

— Igazolódik-e, hogy a zeneoktatás részterületekre bontott irányítási módja (zeneelmélet, szolfézs, hangképzés stb.) mind az egyes területeken való jártasságot, mind az egész zenei nevelés eredményességét növeli?

[1] A Magyar Kórusiskola 1988 szeptemberében az első három évfolyamon 1-1 osztállyal kezdte meg működését ideiglenes helyzetben. Önálló és a céljának megfelelő épülettel nem rendelkezik. Tervei szerint 1989 szeptemberében 9 évfolyamon indul meg a nevelő-oktató munka. A 12 évfolyam tehát 1992 szeptemberére válik teljessé. A kísérleti programok, valamint a párhuzamos osztályok felfutásával együtt a kórusiskola teljes kiépülése kb. 2002-re várható.

— Lehetséges-e, hogy a tervezett kiegészítő foglalkozásoknak — mozgás, kreatív tevékenységek stb. — az oktatási folyamatba való bekapcsolása egyaránt szolgálja az általános képzés sokoldalúbbá tételét és a művészeti nevelés hatékonyságát?

— Melyek azok a működési, szervezeti és módszertani feltételek, amelyek hozzásegítenek a fenti kérdésekre adandó válaszok megtalálásához?

Előzmények

A kísérleti koncepció létrejöttét a magyar zeneoktatásnak és az iskolai kórusmozgalomnak az utóbbi években, évtizedekben kialakult helyzete tette indokolttá. Több jel mutat arra, hogy a zenei nevelés Kodály Zoltán által megfogalmazott és határainkon kívül is megbecsült alapelvei az iskolai képzésben csak töredékesen válnak gyakorlattá. Ezzel egyidejűleg az iskolai kórusmozgalom veszít vonzerejéből, és működési keretei nem felelnek meg a művészi értékű alkotómunka igényeinek.

Tervezetünk közvetlen előzménye az a tízesztendős munkafolyamat, amelynek során egy kezdetleges állapotban lévő iskolai énekkarból az ország egyik legjobb gyermekkórusa lett. Terveink elkészítéséhez nagy jelentőségű múltbeli és jelenkori hazai és külhoni minták szolgáltak alapul. Európának szinte valamennyi országában működnek több évszázados hagyományokkal bíró kórusiskolák. Ezek többsége egy-egy katedrális mellé szerveződött, hogy annak mindennapos zenei szolgálatát ellássa. Az ilyen intézmények növendékeinek többsége kollégiumokban él, napirendjükben a mindennapi kórusgyakorlat mellett s az iskolai tárgyakon kívül hangszeres oktatás, zeneelméleti képzés, valamint egyéni hangképzés is szerepel. A kórusiskolák egy másik típusában — erre példákat elsősorban a Szovjetunióban, Csehszlovákiában vagy Bulgáriában találni — a különböző iskolákból kiválogatott tehetséges gyermekek délutánonként találkoznak, s kapják meg a nívós karénekléshez elengedhetetlenül szükséges egyéni és csoportos oktatást.

Hazánkban először a pécsi székesegyház mellett létesült énekiskola 1889-ben. Ennek hatására alakult a szombathelyi Schola Cantorum Sabariensis századunk harmincas éveiben. A II. világháború után, Kodály elveinek hatására, Békés-Tarhoson létesült az az intézmény, amely rövid működése alatt számos neves művészünk pályáját indította el, s amelyet egész napos foglalkoztatási koncepciója alapján vagy a zeneközpontú embernevelés ideálja alapján tervezetünk előképének tekinthetünk.

A felsorolt intézmények megegyeznek abban, hogy a karéneklést nem az iskolai énekoktatás kiegészítésének vagy melléktermékének tekintik, hanem a hangszeres játékkal egyenértékű, magasrendű művészi megnyilatkozásnak. Ez a szemlélet teszi lehetővé, hogy a fent említett iskolaforma kiaknázza mindazon adottságokat, amelyek a karéneklésben mint emberformáló és közösségteremtő tevékenységben rejlenek.

Az MKI az előbbiekben felsorolt mintaintézmények előnyös tulajdonságait ötvözni kívánja más, nem zenei nevelőintézmények pedagógiai tapasztalataival (Debrecen, Sárospatak stb.). Célunk nem a specializálódás, hanem az, hogy az intenzív zeneoktatás színvonalas általános képzésbe ágyazódjék, s az iskolából kikerülő növendékek ne csak jó szakemberek, hanem — a zenének az egyéb kreatív vagy befogadó szellemi tevékenységekre gyakorolt jótékony hatása révén — sokoldalú, nyitott személyiségű tagjai legyenek bármely közösségnek. Iskolánk a kodályi koncepciójú "zenei általános iskola" intenzívebb, továbbfejlesztett változata. Szerkezete, felépítése különbözik a jelenleg működő, kiemelt rendeltetésű gyermekkórusok "kiszolgáló iskoláinak" felépítésétől, elsősorban abban, hogy nem egy hagyományos közoktatási intézmény órarendjét terheli meg külön foglalkozásokkal. Elképzeléseink szerint az MKI zenei nevelési koncepciója a szerkezet magjában foglal helyet, s átjárja, átalakítja az egész képzési rendszert. A jelenlegi hazai gyakorlattól azonban abban is eltérünk, hogy tervezetünkben a színvonalas kórusénekléshez szükséges kiegészítő speciális tárgyak (hangképzés, kamaraének) is hozzájárulnak az általános zenei képzéshez.

A tanulók általános ismeretei az egyes oktatási időszakok (tanév, általános iskola, középiskola stb.) befejeztével elérik az érvényben lévő tantervi követelmények megszabta szintet. A tanulók zenei képzettsége az ének-zenei általános iskolák jelenleg érvényben lévő tantervi követelményei mellett tartalmazza a helyes hangképzéssel kapcsolatos ismereteket, elméleti jártasságuk megfelel nyolc év után a zeneművészeti szakközépiskola, tizenkét év után a Zeneművészeti Főiskola felvételi követelményeinek.

A tanulók műveltsége a magas színvonalú zenei képzés és a más művészetekkel, valamint a gyakorlati ismeretekkel való foglalkozás révén szélesebb körűvé, nyitottabbá válik, a tanterv szerkezete lehetőséget ad s egyben felkelti az igényt a további önművelésre.

A tanulók személyisége az igényes muzsikával való állandó találkozás, a zenei reprodukáló és alkotó tevékenységben való személyes felelősségű részvétel útján nagymértékben gazdagodik: kialakul az önfegyelem, a közös célért való áldozatvállalás, az emberi és a művészi igényesség, s mindezek az ön-

nevelést, a döntésre és küzdésre képes szuverén személyiség formálódását segítik elő.

Az intézmény működésének feltételezett "ideál állapota"

Az MKI végleges állapotában 12 osztállyal, illetve évfolyammal és egyéves előképzővel működik. Ehhez csatlakozik, mintegy az iskola "szolgáltatásaként", a csecsemőkortól az iskoláskorig tartó szakaszban a zenei képességfejlesztés lehetőségeinek és módszereinek kutatása. Az iskola első nyolc évfolyamában két párhuzamos, maximum 20 fős osztály, a középiskola évfolyamaiban egy-egy, maximum 25 fős osztály van. A tervezett összlétszám kb. 400 fő. Az oktatás hatnapos munkahetekkel és egész napos speciális óraterv szerint folyik. A tanulók napirendjén 30-40 perces közismereti foglalkozások, 30 perces egyéni hangszeres és magánénekórák, kamaraének, kamarazene-foglalkozások, zenekari és kóruspróbák szerepelnek. Az MKI tervezett énekkarainak és hangszeres együtteseinek folyamatos munkája érdekében szükséges és indokolt a hatnapos heti óratervű munkahét tervbevétele. Intézményünk magára vállalja egy általános iskola és egy állami zeneiskola feladatait is: közismereti képzés mellett hangszeres és elméleti oktatást is biztosít. A foglalkozási tervbe a zenei és a közismereti tárgyak mellett sporttal, játékkal, mozgással, kreatív tevékenységekkel és népi mesterségekkel, valamint a tantárgyi munkát kiegészítő kulturális tevékenységgel (önképzőkör, drámajáték) való foglalkozást is beépítettünk. Nagy gonddal elkészítendő komputerprogram szerint alakul az MKI napi és heti órarendje éppúgy, mint az egész esztendőre vagy esetenként rövidebb ciklusokra vonatkozó foglalkoztatási terve olyan módon, hogy minden tanulócsoport és minden növendék hozzájusson elegendő mennyiségű napi mozgáshoz, tanórai és zenei munkája mellett az iskolában töltött idő alatt készüljön fel másnapi feladataira. Ezt a célt szolgálja a tervezés szintjén az MKI számítógépközpontja, amely nemcsak ütemezi az egyes csoportok napirendjét, hanem az egész iskola valamennyi tevékenységét rendben tartja, jelzésekkel irányítja, illetve regisztrálja. A gazdagon és változatosan megszerkesztett programok lebonyolításához pedig az általános oktatásra alkalmas, valamint a speciális zenei képzés igényei szerint kialakított termek mellett nagy méretű tornacsarnok, uszoda, kert és műhelyépületek szükségesek.

Az iskolai munka fontos mércéje az a hangversenyélet, amelynek során az MKI hangszeres és énekes együttesei folyamatosan számot adnak egy-egy adott időszakban elért eredményeikről. Ez egyúttal az iskolában és a tanulók révén

az iskola körül (a növendékek családjait bekapcsolva) kialakuló közösség összetartását is szolgálja.

Az intézmény működésébe vont pedagógiai tevékenységek rendszere

Az MKI hármas pedagógiai feladatot kíván megoldani:

— Az előírásoknak megfelelő színvonalú közismereti oktatást biztosít, kiegészítve azt egy intenzívebb nyelvtanítási programmal (latin, orosz, európai nyelvek).

— Változatos énekes és hangszeres zenei képzést ad a közismereti énekórák, szakmai foglalkozások (hangképzés, zeneelmélet, zenetörténet, szolfézs, hangszeroktatás) és a művészi munka (kórusok és hangszeres együttesek) során.

— Megszervezi és általános nevelési tervébe illeszti a tanulók gazdagabb tartalmú szabadidős tevékenységét.

Az MKI munkája a kísérleti működés első fázisában támaszkodni kíván a jelenleg érvényes tantervekre. Az idő előrehaladtával azonban természetesen válik majd szükségessé egyre több, az intézmény igényeinek megfelelő tananyagszerkezeti, esetleg módszertani változtatás, amelyeknek előkészítése és kimunkálása az iskola oktatóinak feladata lesz. A változtatások során folyamatosan kívánjuk felhasználni más kísérleti koncepciók tapasztalatait és módszereit. Az intézmény végleges formájában már olyan tananyag felhasználásával, olyan tantervek alapján és módszerek segítségével kíván dolgozni, amelyeket a kísérleti szakasz során tanárai dolgoztak ki, s amelyek a legjobban felelnek meg az iskola igényeinek.

Az első, előkészítő évben az új ének-koncepció bevezetendő elemeinek kipróbálása kezdődik el az első osztályban. Magasabb évfolyamokban, ahol eddig másfajta képzést kaptak, csak részben indulhat új tanítási forma. Tanáraink évenként készítik elő a szükséges, az iskola sajátosságainak megfelelő tanterveket, illetve módosításokat. Ezek a következő évben kerülnek gyakorlati kipróbálásra. Megújító munkánk egy mindig folytatandó, bővítendő, korrigálásra, vagyis folyamatos mozgásban maradó, állandó önreformra, önfejlesztésre képes, permanens megújulás kell legyen.

A közismereti oktatás felépítésével kapcsolatos elképzelések

Az MKI tanárai fokozatosan keresik meg és alakítják ki az iskola igényeinek legmegfelelőbb felépítésű tanterveket és módszereket a közismereti tárgyak területén is.

Két tantárgy esetében tervezünk — már az előkészítő szakasz idejétől — koncepcionális módosítást: a testnevelés helyett életmód- és mozgáskultúrát, rajz helyett vizuális kultúrát szeretnénk tanítani. Az MKI-ban a mozgás sokféle módon szerepel a gyerekek napi gyakorlatában (testnevelésen kívül sportok, művészi torna, tánc stb.). Célunk, hogy legyen a mozgás az iskolát elhagyó diák számára a mindennapi egészséges életmód szerves része.

Ugyanez vonatkozik a vizuális nevelésre is, ahol a hagyományos rajztanítás kibővül sokféle művészeti ágnak az iskola keretein belül történő gyakorlásával (népművészet, kerámia, faragás, hímzés stb.). Az iskola tartalmas szabadidőprogramja részt vállal a rajz, technika és testnevelés tárgyak tantervi anyagának a szabadidő sávban történő feldolgozásában.

— Nyelvi koncepció: Az MKI a harmadik osztálytól kezdve az angol nyelv oktatását kezdi meg, amelyben szeretnénk, ha a tanulók olyan magas szintre jutnának el, hogy gimnáziumban akár két nyelven is folyhasson az oktatás. Ötödik osztályban szeretnénk a latin nyelvet tanítani. Ennek célja nem a nyelv megtanulása, hanem egyfajta alapozás mind a további nyelvtanulás, mind az európai kultúra mélyebb megismerése számára. Hatodik osztályban egy intenzívebb orosz nyelvtanulás kezdődik; ehhez társulnak a gimnáziumban a választható nyelvek (francia, német, olasz stb.).

— Tervezzük továbbá a magyar nyelv oktatásának kiegészítését drámajátékkal; a matematika kiegészítését a számítástechnika elemeivel; gimnáziumi szinten komplex tárgyak bevezetését, pl. művelődéstörténet, zenetörténeti alkotóműhely.

A tanórai tevékenység mellett tanórán kívüli foglalkozásokat is szervezünk. Tapasztalataink szerint nem szerencsés, ha mindent a tanórákon kötelezően megtanulandó tananyaggá nyilvánítunk. Ezért a tanulásszervezésben és anyagfeldolgozásban iskolánk keresi a minél oldottabb, kötetlenebb formákat.

— A tanórán, ahol ez lehetséges, a szabad és életszerűbb óravezetést.

— Az anyagnak megfelelő, változatosan alkalmazott frontális, illetve kiscsoportos tanulásszervezést.

— A házi feladat feldolgozásánál csoportos és önálló munkát.

— A szabadidő sávban sorra kerülő szabadabb tananyagfeldolgozást.

Az MKI-ban a kötelezőség és választhatóság egyaránt érvényesül. Az alapismeretek elsajátítása után a tanulóknak már lehetőségük nyílik érdeklődésüknek megfelelően a szakosodásra: pl. kreatív foglalkozásokra. Iskolánkban a "többet akarni — többet teljesíteni mindig lehet" elve alapján bizonyos foglalkozások szabadon választhatóan élnek tovább (pl. táncház), illetve az

igényeknek megfelelően szakköri foglalkozások keretében ismerhetők meg. (Tantárgyi szakkörök, választható nyelvek.)

A kórusiskola zenei nevelése

Hangszerjáték és az "ember- és zeneközpontú énektanítás" együtt alkotják a kórusiskola teljes zenei nevelését. Hangszer, ének, mozgás, elmélet: mind zenei alapokon álló eszközök, amelyekkel sokféle irányból hatolunk a zene lényegébe: "szívószálak", amelyeken keresztül a gyermek, illetve gyermekközösség zenélési gyakorlata közben zenei értékélményekkel táplálkozhat; lehetősége van annak, hogy e zenei értékeket egyénileg és társasan megvalósítsa, illetve maga is létrehozzon ilyeneket.

Zenei nevelésünk egy emberközpontú, a gyermeki személyiség természetéből kiinduló, illetve annak megfelelő, növekedéséhez kedvező miliőt és hatásokat biztosító, "állandóan zengő" iskolai közegben folyik, amelyben minden a gyermek fejlődését szolgálja.

Zenei nevelésünk célja: a tanuló zenei képességének kifejlesztése, zeneszeretetének, zenekultúrájának és műveltségének megalapozása, a zenével való aktív, élményszerű, alkotó találkozáson, kapcsolaton keresztül. Ezzel egyfajta — az iskolával, családdal, környezettel közösen vállalt — személyiségformálás.

Ember- és zeneközpontú énektanítás

A gyerekemberből, akinek élete zene nélkül nem teljes, akinek nélkülözhetetlen s természetes tápláléka és lételeme lenne a zene, csak emocionálisan gazdag, rendezett és stabil környezetben lehet kiegyensúlyozott embert nevelni. Kodály felismerte, hogy a zene a legmélyebb régiókba hatoló, a teljes emberi élethez nélkülözhetetlen, hatékony erőforrás, mely közösséget teremt, a közös élményt átéltetve intenzív személyiségformáló erő. Az iskolakoncepció magvát a zenei nevelési terv alkotja. Ezt a zenei nevelést több résztárgy a saját feladatán keresztül, de ugyanakkor összehangoltan, egységesen valósítja meg.

Zenei nevelésünk, egymást kiegészítő elemekből élő egészet alkotva, komplex nevelés. Miközben "kívülről" irányít, segít, tanít, vigyáz arra is, hogy ne sorvadjanak el az ösztönös, természetes, spontán belső megnyilvánulások sem. Helye van benne befogadásnak is, alkotásnak is. A teljes emberhez szól: egyrészt az értelemhez, érzelemhez (zenetörténet), de a fizikumhoz is (zene-

mozgás, néptánc, dalos játék). Egyszerre egyéni (hangképzés, hangszer), kiscsoportos (kamarazene, kamaraének) és nagyközösségi nevelés (kórus). Megvan benne egykorúak együttes haladása is, de a "függőleges" irányú, a nagyobbról kisebbre történő áthagyományozásnak is fontos szerepe van; direkt és indirekt módszerekkel egyaránt él. Vokális és instrumentális ... és mindezeknek alapja és forrása a zenei lényeg. Ha a harmóniába ötvözendő elemeknek bármelyike hiányzik vagy indokolatlanul felerősödik, megbillen az egyensúly és hiányossá, torzzá lesz a nevelés egésze. A részterületek külön kezelése nem jelent szétválasztást. Szerves egységben vannak egymással, állandóan át- meg átjárják egymást. A résztárgyakra bontás garantálja, hogy nem sikkadhat el egyetlen terület sem. A komplex zenetanítás minden eleme így intenzívebbé, hatékonyabbá válik, erősítve ezzel az egységes zenei nevelés egészét.

Az intézmény tanárai

A tervezetben megfogalmazott általános elképzelésnek megfelelően, iskolánk egyaránt igényel közismereti tárgyakat oktató pedagógusokat, változatos felkészültségű szakkör- és foglalkozásvezetőket és kiváló muzsikusokat. A pedagógus személyisége, a nevelőközösség minősége döntő szerepet játszik egy színvonalas munkára törekvő intézményben. Az MKI ezért törekedni fog arra, hogy a munkájában részt vevő tanárok ne csak tisztában legyenek és egyetértsenek az iskola elképzeléseivel, hanem ezenfelül képesek legyenek az elképzelések, a koncepció rájuk tartozó elemeinek továbbfejlesztésére; ne csak végrehajtók legyenek, de innovációs tevékenységet folytató, önálló szakemberek is.

A tanár az iskolába való belépéssel kezdődően — amelyet a munka lényegét érintő alapos megbeszélés előz meg — próbaévet tölt el, amely időszak alatt módja van bekapcsolódni saját munkaközösségének, részsiskolájának és végső soron az egész kórusiskolának a nevelő munkájába. Beilleszkedéséhez segítséget elsősorban a munkaközösség-vezetőktől, illetve a szakmai irányítást magasabb szinten ellátó irányító szakemberektől kap. Ebben a munkában vállalhatnak részt az intézményben működő pedagógiai asszisztensek is, akik egyben az intézmény időlegesen fellépő szakemberhiányai esetén is segítséget nyújthatnak (betegség, utazások stb.).

Az MKI tanárainak találóbb munkaköri megnevezése a "kutató pedagógus" lehetne, mivel az iskola mégkívánja tőlük az állandó fejlesztést, új, intenzívebb, eredményesebb nevelési módszerek, eljárások vagy eszközök kifejlesztését és átadását. Tanárainknak — lehetőség szerint — nagymértékben nyi-

tottnak kell lenniük a tárgyukkal határos más területekkel való együttműködés formái iránt. Ez a nyitottság jelenthet tantárgyfejlesztő műhelymunkát (irodalom—drámajáték, matematika—számítástechnika, földrajz—csillagászat) vagy tantárgyközi összefüggések feltárását és alkalmazását, koncentrációt (zene—képzőművészetek, történelem—társadalomtudományok stb.). Az iskola végleges állapotát figyelembe véve könnyen előadódhat, hogy bizonyos tárgyakat ugyanegy tanár gimnáziumi és általános iskolai keretek között tanít, más tanárok egy-egy életkor iskolatípusán belül maradnak, mindegyikükre nézve "kötelező" azonban a gyermekek közötti állandó pedagógiai jelenlét igénye és képessége. Ennek értelmében a tantárgyfejlesztő munkában aktívan részt vevő kutató-tanárok kötelező heti óraszáma 14 óra a felső tagozaton, 18 az alsó tagozaton működőknek és 20 óra a szabadidős foglalkozást vezetőknek. A heti óraszám túlmunkával sem haladhatja meg a 18-20 órát. Ezt a limitálást az állandó önképzés s a tanórákra való felkészülés idejének ebből adódó növekedése messzemenően indokolja.

A fejlesztésben való állandó, aktív és passzív részvétel (új eljárások felvetése, kidolgozása, illetve azok kipróbálása más ötletek alapján) számtalan lehetőséget ad az iskola pedagógusai számára kutatómunkájuk eredményeinek szélesebb körű hasznosítására is. Míg egyfelől ez a tevékenység elengedhetetlenül fontos forrása a megújulásnak és az állandó továbbhaladásnak az iskola számára, addig másfelől a fejlesztő tevékenység pedagógiai dokumentumai jelentős mértékben gazdagíthatják az általános oktatási színvonalat, tanácsokkal, ötletekkel, segítséggel szolgálhatnak más intézmények munkatársai számára.

A kórusiskola tanulói, az iskola iránti igények

A kísérlet iránti várható igényt három motívumhoz kapcsolhatjuk:

— A vállalkozó és innovációs szellem deklarált támogatása és ennek következtében terjedése több iskolai kísérlet elindításában játszott eddig szerepet. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a szülők — változatos okok miatt — szívesen irányítják gyermekeiket a megszokottól eltérő arculatú intézménybe.

— Az eddigi évtizedekben működött zenei általános iskolák nem küzdöttek kevés jelentkezésből származó gondokkal, s az eleve nagy igénybevételt hirdető zenei együttesek utánpótlására is évente 13-20-szor többen jelentkeztek a szükségesnél.

— A kísérlet közvetlen előzményéül szolgáló Jubilate Gyermekkórus működésének tapasztalatai azt mutatják, hogy az együttes színvonalának emelkedésével arányosan, egyre nagyobb azoknak a száma, akik a kórusmunka iránti érdeklődésük miatt keresik az e téren intenzív tevékenységet folytató iskolát.

— Az MKI elsősorban Budapestről fogad jelentkezőket, a távlati tervben szereplő kollégium megépülésével azonban lehetővé válna vidéki növendékek felvétele is.

Mindazok a gondok, amelyeket egy-egy speciális célokkal életre hívott iskolába való felvételi követelményrendszer előidézni képes, megoldódhatnak, ha a kérdést gyakorlati, szervezési szempontok felől vizsgáljuk meg. Való igaz ugyanis, hogy a tehetségkiválasztáson alapuló felvételi vizsgák végeredménye látványosan minősíti a jelentkezőket: akit felvettek, az "tehetséges", akit nem, az nem. Ugyanakkor igaz azonban az is, hogy az efféle kategorikus elutasítások élét megfelelő előkészítéssel el lehet és el is kell venni. A tervezett felvételi hirdetményben és a hozzá tartozó tájékoztatóban hangsúlyozottan jelenik meg, hogy a kísérleti iskolába való felvétel elsősorban nem is tehetséget, hanem többirányú alkalmasságot feltételez (önfegyelem, koncentrációs képesség stb.). Az MKI — hasonlóan a zenei általános iskolákhoz és a zeneiskolákhoz — képességfelmérő felvételi vizsga útján választhatja ki növendékeit. A jelentkezők többlépcsős felvételi vizsgán vesznek részt. Az egyes lépcsők szűrőként is működnek, s a jelentkezők sokoldalú, alapos megfigyelését szolgálják. A vizsgálatok a gyermekek általános emberi vonásait — kitartás, fegyelem, szociabilitás, koncentráció —, általános művészeti érzékenységét — formaérzék, kreativitás, fantázia, érzelemgazdagság, memória, mozgáskészség —, valamint speciálisan zenei képességeit — hallás, ritmusérzék, hangi adottságok, tempó- és tonalitásérzék — mérik fel.

Minden különleges képzésre törekvő iskolakísérlet elindításánál, illetve felvételi vizsgájánál felvetődik a kérdés: milyen mértékben határozzák meg a követelmények a potenciális jelentkezők körét, durvábban fogalmazva: elitiskolát csinálunk-e? Esetünkben — zenei, általános művészi érzékenység és emberi adottságok — a kívánalmaknak olyan köre szerepel a felvételi vizsgán, amely nem szerezhető, hanem inkább genetikusan meghatározott. A zenei általános iskolák beiskolázási tapasztalatai egyrészt arra mutatnak ugyan, hogy "elegáns" családok divatosnak találják ezt a típust, másrészt azonban azt jelzik, hogy széles társadalmi körből érkeznek kiváló képességű jelöltek. (Figyelemre méltó és megjegyzésre érdemes, hogy a legtöbb iskolában, ahol zenei és "normál" osztályok futnak egymás mellett, magától értetődően hág

magasabbra a zenei osztályok általános közismereti, műveltségi és viselkedési színvonala is. (Írhatjuk ezt a típus "exkluzivitásának" számlájára is, de következtethetünk belőle a zenével való foglalkozás bizonyítottan jótékony transzfer hatására is.) Figyelembe véve tehát, hogy az MKI felvételi vizsgarendszere elsősorban adottságokat és nem szerzett képességeket követel a jelentkezőktől, úgy ítélhető, hogy a kísérlet fórumot jelenthet hátrányos társadalmi helyzetből induló jelöltek számára is. Az iskola folyamatos működése bizonyíthatja a későbbiekben, hogy a minden növendékre egységesen alkalmazott képzési követelmények, fegyelmi előírások milyen mértékben tüntetik el az eltérő családi hátterek okozta különbségeket, oldják fel a feszültségeket. A kiegyenlítő hatás érvényesülésére mindenképpen komoly esélyt nyújt a kísérletben tervezett hatnapos és egész napos oktatási rend. Előbbi az egységes nevelési koncepció folyamatos érvényesülési lehetősége, utóbbi pedig annak révén, hogy a foglalkoztatási rendbe illesztett tanuló-gyakorló tevékenység csökkenti a családi "háttérsegítség" differenciáló hatását.

Önkormányzat, diákmozgalmak

A kísérleti iskola szerkezetéből következően a diákönkormányzat fórumai csak a kísérleti működés negyedik-ötödik éve táján alakulhatnak ki — tekintettel a növendékek életkorára —, s e fórumokat az egyes tanulók mindenkor csak a negyedik-ötödik tanévtől kezdve vehetik igénybe.

A tanulók önállóságának az iskola koncepciójában több forrása is megtalálható.

— A zenével való intenzív és folyamatos egyéni foglalkozás bizonyos tudásszinten felül magától értetődően igényli az önálló döntésekre való képességet, pl. a szóló- vagy kamaramuzsikálás terén.

— Másodsorban említendő, hogy az iskolakomplexum — hosszú távon az iskola és a kollégium — szövevényes belső foglalkozási rendje, változatos időbeosztása az életkorral arányosan növekvő mértékben igényli a tanulók felelős és átgondolt együttműködését, alkalomadtán ötleteit, javaslatait.

— Jelentős szerepe van az önállóságra való nevelésben az MKI szabadidős programterveibe illesztett táborozások szervezésének és lebonyolításának is.

Ez utóbbi ponton kapcsolódik az MKI a magyarországi diákmozgalom bármely szintű formáihoz. Elképzeléseink szerint az ifjúsági szervezetek munkáját gazdagítja a kísérleti intézmény változatos szabadidős tevékenységeinek a mozgalmi élettel történő összekapcsolása.

Kapcsolat a társadalmi támogatókkal, illetve a szülőkkel

Az MKI a Művelődési Minisztérium kísérleti iskolája, ennek megfelelően igényli és elfogadja annak szakmai támogatását és felügyeletét. Ezenkívül azonban szükségesnek látszott egy olyan társadalmi szervezet létrehozása, amely az előkészítéstől kezdve az intézmény kialakulásának valamennyi fázisában jelentős erkölcsi támogatást, szellemi és anyagi segítséget ad a kísérlet megvalósításához. Ezekre a célokra szerveződött a Magyar Kórusiskola Egyesület, amely jelentékeny társadalmi erőket mozgósít, s amely nyitva áll mindazok — elsősorban a növendékek szülei — előtt, akik valamilyen formában támogatni kívánják az iskola célkitűzéseit. Az MKI nagymértékben igényli a szülőkkel való fokozott együttműködést, a gyermek nevelésének közösen vállalt felelőssége magától értetődően feltételezi az iskola és a családok közötti minél sokoldalúbb kapcsolatot.

Az intézmény irányításának szerkezete és egész napos működése

Az iskola vezetője az igazgató, aki a művészeti vezetővel közösen összefogja és irányítja az intézményhez tartozó résziskolák munkáját. Az irányítást segíti és a feladatok végrehajtását szervezi és ellenőrzi a négy igazgatóhelyettes, a négy munkaterület — általános iskola, zeneiskola, középiskola, valamint szabadidős tevékenységek — egy-egy szakembere. Szakember mivoltuk teszi őket alkalmassá a — vezetésben való részvételük arányában csökkentett óraszámú — tanári munkára, kollégáik munkájának irányítására és értékelésére. Tisztségüket ismétlődő választások alapján töltik be.

Az MKI történelmi előzményeiül, illetve jelenkori mintáiként megnevezett hazai és külföldi kórusiskolák döntő többsége bentlakásos intézmény. Ez a szervezeti forma képes megfelelő kereteket biztosítani az elmélyült általános és az intenzív zenei képzésnek, a sokoldalú embernevelésnek. Erre való tekintettel illesztettük kísérleti tervünkbe az egész napos oktatás elvét. Az iskolába jelentkezők számára kiadandó felvételi tájékoztató nagy vonalakban ismerteti az MKI működésének sajátosságait, felvételi vizsgára már ezek ismeretében kerülnek a jelentkezők. A növendék a sikeres felvételi után akkor válik az iskola tanulójává, ha a szülők elfogadják, és a maguk számára kötelezőnek ismerik el az iskola működési feltételeit.

— Az egész napos (reggel 8 órától délután 4-5 óráig tartó) oktatási rend módot ad az iskolának intenzívebb általános és szakmai oktatómunka végzésére. Kísérleti intézményünk magában foglalja ugyanis egy általános isko-

la, egy középiskola és egy zeneiskola szervezetét. E három típus összeépülésének ténye egyben az összehangolás igényét is feltételezi. A jelenlegi helyzetben a zeneiskolába járó általános iskolai növendék időbeosztása gyakorta zaklatott és rapszodikus. A tervezet magától értetődően veszi figyelembe a különböző képzési típusok igényeit, s tartja szem előtt az egyenletes terhelés elvét. Ez záloga lehet a fentebb említett intenzitásnövekedésnek.

— Az egységes szervezetű iskolakomplexum egyben egységes szellemi körbe is vonja növendékeit. Ebben a formában az iskola megszűnik egyszerű "célgép" lenni, amely szakosodott az ismereteknek a tanulók fejébe való beletöltésére. Azáltal, hogy többféle élettevékenység szerveződik egyféle koncepciójú irányítás alá, az iskola embernevelő hatása felerősödik.

— Az oktató tevékenységek és a szabadidős foglalkozások tervezett — a jelenleg megszokottól némileg eltérő — időbeli elosztása, ritmusa eddig kellően nem méltányolt szerves egységet épít az ismeretszerző, elmélyítő, reprodukáló, alkotó és lazító tevékenységek között. Megfelelő programbeosztással, válogatással e tevékenységek egymásra hatása eredményességüket növeli.

Az előző pontban adott válaszok némileg alkalmazhatók a felmerülő pszichológiai kérdések esetében is. Az egész napos oktatás következtében esetleg fellépő fáradtság leküzdésében első fokon a tevékenységek már említett válogatása, ritmizálása nyújt segítséget. Másodfokon és hosszú távon az egyenletes terheléselosztás jelenthet megoldást, illetve az a folyamat, amelynek során a tanulók fokozatosan elsajátítják az ismeretek befogadásának és önálló megszerzésének hatékony módjait. Az intenzív, speciális oktatással egybekötött általános képzésből adódó terhelési problémák feloldására rugalmas programrendezést és — bizonyos idő elteltével — személyre szabott követelményrendszert kívánunk alkalmazni. Elképzeléseink szerint az iskola olyan épületben működik, amelyben az egyes funkciókat hordozó részek egymástól elválasztódnak, így a programváltozások helyváltoztatással s ezzel együtt a bezártságérzés kiküszöbölésével járnak. Ugyane céllal kapcsolódik a sport, a tánc és más mozgásos tevékenységek szerves beépítése a nevelési folyamatba.

Az oktatási szerkezetből következően kísérleti intézményünk saját körén belül oldja meg a feladatokat (a tanítás és a tanulás egyaránt az iskolán belül zajlik). A tanulók kizárólag az egyéni zenei tevékenységek gyakorlására fordítanak időt otthon is. Ennek következtében elvileg lehetőség nyílik arra, hogy a gyermek elsősorban személyiségként vegyen részt a család életében, "ne vigye haza munkahelyi problémáit".